

Отже, точність письмової фіксації запозичених назв забезпечується лише при постійному зіставленні систем обох мов та при оцінці фонематичності та нефонологізованості окремих фонетичних явищ. Фіксуючи письмово запозичені власні назви, натрапляємо на інші труднощі, а саме, випадки, коли необхідно додержуватися норми орфографії та граматики мови-сприймача.

Наведемо декілька прикладів оформлення статей у Англо-українському словнику географічних назв:

Aberdate [æbð' deit] *Абердейт* (м. – Бр.)

Aberdeen [æbð' di:n] *Абердін* (м. – Бр., Кн., США; оз. – Кн.)

Aberyswyth [æbð' ristwiθ] *Аберіствот* (м. – Бр.)

Adelaide [ˈædleid] *Адлейд* (м. – Ав.)

Akron [ˈækrɒn] *Акрон* (м. – США)

Alabama [æləd' bæmə] *Алабама* (рк., шт. – США)

Станіслава Гулкевич, Зоя Данилова

Львівська комерційна академія

НАВЧАЛЬНИЙ СЛОВНИК АКТИВНИХ СЛІВ У ПРАКТИЦІ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

© Станіслава Гулкевич, Зоя Данилова, 2002

Стаття аналізує складний мовний та методичний процес укладання лексикографічного джерела фахового словника активних одиниць. На основі лексикографічних досліджень зазначено прагматичну спрямованість використання активних одиниць фахового англо-українського словника, особливо у викладанні іноземних мов.

The article analyses a complicated lingual and methodical process of compiling the lexicographic source – the special vocabulary of active units. On the basis of the famous lexicographic researches the pragmatic aim of using special English-Ukrainian vocabulary active units has been pointed out, especially in the foreign languages teaching.

Сьогодні відбувається швидка трансформація світу. Стабільні, на перший погляд, економічні та політичні відносини, соціальні структури та культурні засади швидко змінюються; всі ці зміни спричиняють інтеграцію різних держав, що викликає їх розквіт, і насамперед це сприяє взаємозбагаченню державних мов, їх модернізації та офіційному визнанню [1]. А тому для освітнього рівня сучасного спеціаліста – випускника вищої школи – знання словника активних слів фахової термінології є необхідною умовою його майбутнього благополуччя.

Укладання словників в сучасних умовах в Україні означає насамперед функціонування державної мови в суспільстві, що включає питання двомовності, багатомовності, зміни мови і, нарешті, статус державності мови для різних соціальних

потреб – освіта, управління, комерція, освоєння науки і технологій, преса, громадське спілкування, таке інше.

Українська мова як державна використовується в усіх сферах нашого життя, але без іноземної мови, враховуючи досягнення світового укладу і культури – наука, технологія, сучасна комерція, промисловість, неможливий її повноцінний розквіт. Наша країна піддається швидкій модернізації шляхом залучення до діяльності дуже малої елітної групи людей. Ця група включає випускників вищих навчальних закладів 3-го тисячоліття і виявляє себе активно в соціологічному, психологічному та культурному середовищах, що вимагають постійної зміни мов.

Ось чому дуже актуальними, на нашу думку, є питання укладання саме навчальних двомовних словників, як з погляду викладу іноземних мов, так і з погляду збагачення термінологічного поля у всіх підмов науки. У немовному вузі, випуск спеціалістів вже є “нерентабельним” без знання термінологічних систем рідної та іноземної мов.

Висококваліфікований фахівець у будь-якій галузі нашого життя повинен бути обізнаним зі світовими досягненнями в цій сфері діяльності. Англійська мова, яка є мовою правових систем та мовою преси, міжнародних переговорів та ін., обов'язково повинна долучатися до тих інноваційних джерел та методик, які сприяють підготовці фахівців вищого класу. Викладачі англійської мови розуміють, які складні завдання стоять перед ними: допомогти подолати одномовним студентам та студентам з обмеженими знаннями англійської мови труднощі, пов'язані з поглибленням знань з іноземної мови, щоб зрозуміти і використати інформацію, яка подається нерідною мовою. Ці проблеми охоплюють три аспекти: по-перше, сама англійська мова має низку особливостей, які необхідно усвідомити та відповідно ними оперувати; по-друге, знання термінів у своїй галузі рідною мовою, тобто, фахова компетентність студента і, нарешті, творча ініціатива як викладача, так і студента у вивченні нових термінів у певній галузі. Для більш ефективного виконання низки завдань з дисципліни “Іноземна мова (англійська)” ми пропонуємо такий тематичний проект з наукової теми “Науково-педагогічні напрями управління навчальним процесом з іноземної мови (в немовному вузі)”, а саме “Укладання термінологічних фахових словників навчального типу або навчальних словників активних слів”. На нашу думку, цей проект дасть можливість якнайповніше доповнити той навчально-методичний комплекс, який є складений і становить основу викладання іноземної мови.

Проблемні питання поданої теми такі:

1. План укладання тематичних навчальних словників на кафедрі (секції, укладачі, спеціальність, термін видання та ін.);
2. Погодження структури навчального тематичного словника на рівні кафедри (залежно від етапу/семестру навчання, методичних можливостей та вимог до укладання такого типу словників);
3. Визначити замовників та видавців: питання матеріального відшкодування витрат на видання та укладання;
4. Наукове та методичне обґрунтування необхідності укладання таких словників: доповнення до лексикографічних джерел; покращення підготовки фахівців шляхом підвищення ефективності самостійної роботи; сприяння поглибленню знань студентів, аспірантів, наукового потенціалу ВНЗ, під час підготовки ними термінологічних міні-словників для складання кандидатського іспиту з іноземної мови;

5. Залучення студентів та викладачів спеціальних кафедр до укладання таких словників як виду індивідуальної творчої роботи студентів і фахово-педагогічної діяльності викладачів з тим, щоб спонукати студентів долати труднощі під час укладання та вивчення такого словника активних слів, які необхідні для подальшої праці.

Сьогодні питання укладання словників є дуже актуальним, бо це є суспільне явище: потреба людей у пізнанні нового породжує і потребу в новому нагромадженні слів, які фіксуються у лексикографічних роботах, словниках. Основними критеріями укладання словників є: зручність – алфавітний порядок; системність – яким чином подаються слова; науковість – прагнення зрозуміти взаємодію слів і відтворити цю взаємодію методами лексикографії (тематичні, ідеографічні, гніздові словники) і ін. Багато дослідників займалися теоретичними та практичними питаннями укладання словників, вивчали залежність побудови словникової статті від багатьох факторів (когнітивного, культурологічного та ін.) [2–7]. Питання словника активного типу є дуже дискусійне. Але водночас термінологічний словник є породженням часу – утворюється номенклатура науки, економіки і торгівлі та відповідно відбувається стандартизація термінів у словниках нормативних, описових і проєктивних (нова галузь – новий словник), які необхідні для подальшого розвитку будь-якої галузі.

Проблема необхідності укладання словників різного типу – від академічного, пояснювального, тлумачного, описового до проєктного, термінологічного вже неодноразово ґрунтовно обговорювалася у зв'язку з розумінням нагальної потреби видання лексикографічних джерел як основи літератури довідкового характеру, вкрай необхідної студентам під час виконання різних видів самостійної роботи: від практичного заняття, семінару до виконання індивідуальних творчих завдань. У статті ми намагаємося вирізнити лейтмотив цих надбань – вивчення теорії і практики лексикографії, які б знадобилися у викладанні іноземних мов на сучасному етапі – при переході вищої школи на нову триступеневу освіту, де питома вага самостійної роботи студента як виду навчальної діяльності у вищій школі постійно збільшується.

На нашу думку, системний словник поєднує в собі переваги алфавітних, тематичних, ідеографічних та гніздових словників [8]. Поза тим, навчальний словник системного характеру, який призначається для самостійної підготовки завдань з іноземної мови, повинен поєднувати, на нашу думку, такі складові: слова-терміни; синоніми та антоніми; деривати слова, ідіоми, які вживаються з ними; прислів'я, приказки, крилаті вислови; приклади речень з термінами; можливості вживання слів у споріднених галузях (напр., економічні терміни у сфері торгівлі, права, філософії та ін. і навпаки); приклади-зразки текстів фахового характеру (спеціальний, художній, прецедентний та ін.); скорочення; методичні рекомендації щодо користування таким словником. Навчальний словник активних слів необхідно розробляти для семестрів / етапів / рівнів. Укладання навчальних словників активних слів, на наш погляд, може стати тим оптимальним завданням, яке поєднує творчий потенціал викладачів, студентів, аспірантів та підвищить продуктивність самостійної роботи студентів та аспірантів як виду навчальної діяльності у вищій школі. Проблеми дослідження словникового складу сучасної англійської мови мають науковий характер і відповідно укладання словників сучасного слововживання є науково-методичною діяльністю викладачів іноземних мов вищих навчальних закладів.

На завершення подаємо приклад-зразок статті слововживання терміна “law” у навчальному словнику активних слів студентів спеціальності “Правознавство”:

Law: an official rule of a country etc. that says what a person, company, etc. may or may not do – закон, право

the law: all the laws in a country etc.; as a subject of study or as a profession

law (in science): a statement of what always happens in certain circumstances

law – bill – act – statute – rule – regulation – provision – norm

lawful-unlawful – lawless – lawlessness – законний – незаконний – беззаконний – беззаконня

law-abiding – законопослушний

law-breaker – правопорушник.; злочинець

lawcourt (court of law) – суд

lawgiver (lawmaker) – законодавець

lawmaking – видання законів; законодавчий

lawyer – юрист, адвокат; законодавець

lawsuit – судова справа, судовий процес, позов

law term – юридичний термін; період судових сесій

law-list – щорічний юридичний довідник

the law and order (Idiom):– правопорядок

lawful age – громадянське повноліття

the law of arms – правила двобою, дуелі

the law of honour (the code of honour) – кодекс честі

the law of hostile occupation – воєнний стан, введений на окупованій території

the law of nations (international law) – міжнародне право

the law of nature (the law of the wild) – закон природи

the law of the jungle – закон джунглів; беззаконня

law's minions (minions of the law) – тюремники; поліцейські

Law makers should not be law breakers – Законодавці не мають права порушувати закон.

Laws are like cobwebs which may catch small flies, but let wasps and hornets break through (laws catch flies, but let hornets go free). – Закон, як павутинка – джміль проскоче, а муха застряне.

1. *Language Reform. History and Future. With an Essay by Joshue A. Fishman. Edited by Istvan Fodor and Claude Hagege. Vol. VI. Hamburg, Hamburg Bushe Verlag. – 1994. – 615p.* 2. Кияк Т.Р. *Проблеми відбору термінів у процесі науково-технічного перекладу. Проблеми лінгвістики тексту та лінгвометодики. Тези доповідей міжнародної науково-методичної конференції викладачів іноземних мов вузів (11–12 червня 1992) Львів, Вид. при ЛДУ. – С.5–6.* 3. Огуй О.Д. *Duden – Universal Wörterbuch: Основні типи технік для формулювання лексикографічних дефініцій полісемічних слів // Науковий вісник Чернівецького ун-ту. Германська філологія. Чернівці. УДУ, 2000. – С.3–8.* 4. Гумовська І.М. *Англійська юридична термінологія. АҚД, ЛІНУ, 2000. – 19с.* 5. Мокалюк В.Г., Панчук Г.П. *Лексичний склад сучасної мови науки. Проблеми лінгвістики тексту та лінгвометодики. Тези доповідей міжнародної науково-методичної конференції викладачів іноземних мов вузів (11–12 червня 1992) Львів, Вид. при ЛДУ. – С.5–6.* 6. *Мовні і концептуальні картини світу. Зб. наукових праць. Ред. О.І.Чередниченко. – К.: Логос, 1998. – 230с.* 7. Роу А., Роу Дж. *Как найти нужное слово. Предисловие О.В.Фоломкиной. – М.: Высшая школа, 1987. – 191с.* 8. Голуб Ю.І. *Системні відношення в словниковому складі англійської мови та їх лексикографічне відображення. Автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.04. / ОДУ.– Одеса, 1998. – 17с.*